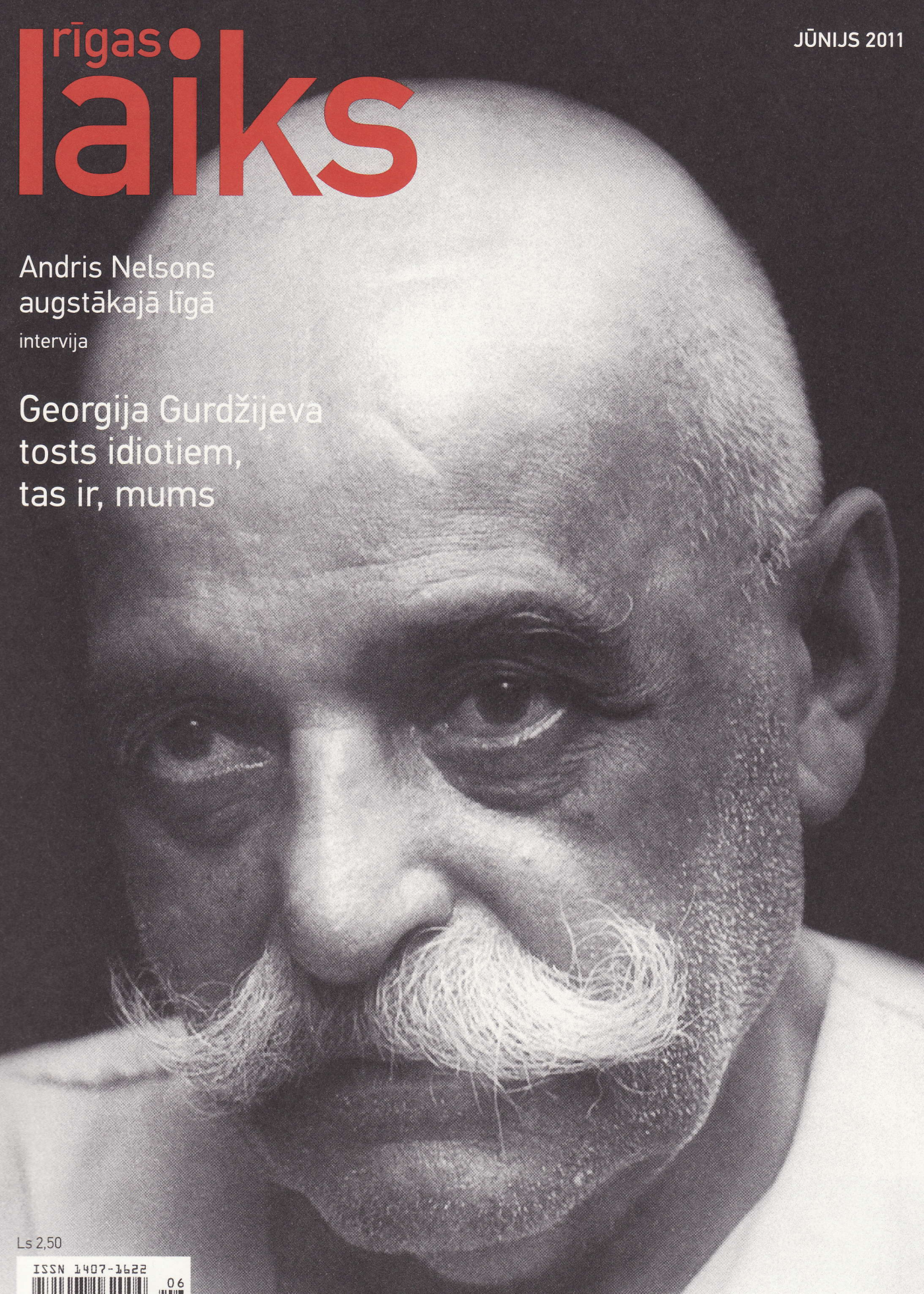

rīgas laiks

JŪNIJS 2011

Andris Nelsons
augstākajā līgā
intervija

Georgija Gurdžijeva
tosts idiotiem,
tas ir, mums

Ls 2,50

ISSN 1407-1622

06

Koka jātnieks bez galvas

“Latvijai vajadzīgs stalts jātnieks/jātniece, kas mācētu savu reizi godos jāt, savu reizi aiz arkla iet un savu reizi aizstāvēt nācijas intereses starptautiskajos politiskajos karos.”

“Astrologs: Šlesers ir “Zemes Gailis””,

BNS, 11. maijā

Iepazīstieties, nozīmīgākā Latvijas ziņu aģentūra BNS ziņo, – Latvijas politiskās elites bestiārijs: “koka kaza” Valdis Zatlers, “ūdens trusis” Solvita Āboltiņa, “metāla cūka” Valdis Dombrovskis, “ūdens čūska” Aivars Lembergs, “zemes suns” Andris Šķēle. Savukārt Ainārs Šlesers “buldozeru un krānu” avatāru nomainījis pret “zemes gaili” inkarnāciju. Tepat arī freidiskās pāртеikšanās meistars “uguns pūķis” Nils Ušakovs (“labākais, kas ar Latviju noticis, ir vienota Krievija”), kā arī pārliecinošākais Latvijas ārlietu ministrs – “ūdens tīģeris” Ģirts Valdis Kristovskis. Nē, tie nav ne Brēmenes muzikanti, ne Ēzopa fabulu varoņi. Tas ir jauks korelatīvās kosmoloģijas piemērs. Senajā Ķīnā korelatīvā kosmoloģija postulēja saistību starp gadalaikiem, dzīvniekiem, krāsām, elementiem – koku, uguni, zemi, metālu un ūdeni –, debess pusēm, zvaigznājiem, iekšējiem orgāniem, skaņām un, protams, kā gan bez tā, negatīvām un pozitīvām rakstura īpašībām. Tas ir pasaules uzskats, kurā lietas (flora, fauna, meteoroloģiskās, fizioloģiskās un morālās parādības) un notikumi ir cieši saistīti vienotā organiskā sistēmā. Šāda veida pasaules tvērums un apraksts ir pazīstams visu laiku un visu tautu simpātiskās maģijas prakti-

zētājiem – ģeomantiem, alķīmiķiem, farmakologiem, šamaņiem un astrologiem.

Ja liela daļa Latvijas plašsaziņas līdzekļu vienotā prāta aptumšošanās mirkli publicē izvērstus astrologa pārspriedumus par to, ka saskaņā ar Austrumu kalendāru Latvija ir kļuvusi par neatkarīgu valsti “dzeltenā zemes zirga” gadā un tai ir “sērdienītes horoskops”, tad mums nākas šos izteikumus ņemt vērā un padomāt. It īpaši jāpievērš uzmanība apgalvojumam, ka krietnajam “valst s zirgam” vajag tikpat atbilstošu pavadoni – krietnu jātnieku, jo “koka kaza” Valdis Zatlers tam gluži neatbilst. Riska grupā ietilpst arī visādas žurkas un cūkas, kas destabilizē mūsu rumaka rīkšošanu. Lieti noderētu čūskas, gaiļi un vērsi. Vienu vārdu sakot – zvērudārzs.

Neesmu korelatīvās kosmoloģijas piekritējs. Mani nepārliecina postmoderno relativistu apgalvojumi, ka visas taksonomiskās sistēmas ir pamatotas un ka tādējādi, piemēram, zemestrīces var vienlīdz labi izskaidrot ne tikai kā zemes plātņu kustības izraisītas, bet arī kā atsevišķu cilvēku amorālās rīcības rezultātu. Pieņemmu, ka, neskatoties uz šaubām par prāta visspēcību, Apgaismības laikmeta racionalitātes ideāls ir tā vērts, lai to praktizētu. Bet šķiet, ka Latvijas plašsaziņas līdzekļi, kā arī daļa sabiedrības, ir citas arhaiskas kosmoloģijas varā, ko sauc par infantilismu.

Vissspilgtāk bērnišķīgums izpaužas valodas lietošanā – poētiskajās metaforās un analogijās. Var jau būt, ka lielākajai daļai patīk visādi animālisti, meteoroloģismi un astroloģismi publisku personu un informācijas līdzekļu valodā, tomēr, runājot par publisko vidi, esmu pārliecināts, ka viens no racionalitātes kritērijiem, ko piemērot publiskām figūrām un institūcijām, ir viņu valodas lietojums. Jo vienīgais, kas man liecina par to, ka kāda galvā notiek kaut kas tāds kā domāšana, ir valoda un tās izteiksmes formas.

Kad Saeimas uzrunās, *Panorāmā* vai kur citur dzirdu vārdu savienojumus un salīdzinājumus, kas iederētos bērnodārzā, dzejas deklamēšanas konkursos vai žurnālā *Misterija*, tad nevaru nedomāt par konkrētiem arhetipiem latviešu lingvistiskajā bezapziņā. Latviešu infantilisma kosmosā mitinās dzejnieks, kurš mīl holismu – daži tic Jupitera ietekmei uz aknu darbību, citi dabas fenomenu un fizioloģisku procesus aprakstam izmanto poētismus.

Visam pāri slejas latviešu valodas elks – deminutīvs. Pamazināmo formu pārbagātība valodā arī ir spilgta bērnišķīguma izpausme. Un tas ne jau tāpēc, ka latviešiem kosmiskas kataklizmas rezultātā valodas evolūcija un līdz ar to arī izteiksmes spējas ir aizkavējušās etnogrāfijas muzejā, bet citviet visi jau sen runā matemātiskiem sim-

boliem pietuvinātā racionālā datoru valodā. Tas labākajā gadījumā liecina par valodas izteiksmes līdzekļu lietojumu nevietā, sliktākajā – intelektuālu nabadzību.

Kamēr citās vietās godos dodas ar auto vai ar sabiedrisko transportu, mēs uzstājīgi turpinām jāt ar zirgu. Absolūta romantika, jo katrs tak' nostalgiski ilgojas pēc zirgu pajūgu klātbūtnes putekļainajos lauku ceļos. Darbs mums vēl aizvien ir aiz arkla, jo atšķirībā no citām degradētajām valstīm, kur izmanto mehanizētos līdzekļus, bet vienkāršais cilvēks ir maksimāli attālinājies no dabas, mēs vēl aizvien uzlūkojam Ulmaņlaiku Latviju kā zaudēto agrāro paradīzi – tas nekas, ka nedaudz fašistiski romantizētu. Turklāt apšaubāms izklausās aicinājums jātniekam un arkla pavēlniekam piedalīties modernās pasaules karos, ja vien tie nav pārspīlēti izmisīgi mēģinājumi aizstāvēt nacionālo godu Eiropvizijā un hokeja čempionātā.

Ziņu redaktoru ievietoto astrologa novērtējumu var mēģināt skaidrot arī kā postmodernas ironijas simptomu, kas atspoguļo lietu kārtību valstī, kurā mīl spēli, karnevālu un brikolāžu. Iespējama ir arī eksistenciāla interpretācija – jautrs noskaņojums uz regulāra panikuma fona, pateicoties jokam. Pastāv arī trešais variants – muļķība. Ja tā, tad ne jātniekam, ne zirgam nav galvas. (R)

Kaspars Eihmanis